
EUSKAL-ASTEA

Gaur asiko da Eskolapiotarren ikastetxean (Al. Rekalde, 19'an), urtero lez EUSKERAZALEAK ALKARTEA'k Bilbao'ko Udal-Batzairen laguntzaz antolatu dauan euskal astea. Astelenetik barikura izango dira itzaldiak, arratsaldeko 8'etan.

Gaur Legarreta'tar Asier gazteak egingo dau berba. Gazte au Mungia'koa dogu eta euskal gai guztietarako oso zale-tua. Bere lana geienbat bartsolaritzan egiten dau ekinbide orretarako Mungia'n dan eskolan gogoz sartuta.

Mungiarak "Mungia Euskalduntzen" deritxon aldizkari bat argitaratzen dabe eta or be agertzen dira Asier gaztea-ren lanak.

Igaz egaztiai buruz egin eban berbaldi oso jakingarria eta aurten gai on zabalduz, abereen mundua azalduko dausku. Gai onek ekolojiagaz be ba-dau zer-ikusia. Ori da urrengo bere zaletasuna.

EUSKERAZALEAK ALKARTEA'k bazkideai, eta inguruko euskaldunai dei egiten dautse gaurko berbaldira eta aste osora etorteko, eta or izango dogu euskerea erabilteko aukera bat. Izan be, berbaldiaren ostean alkar-izketa izango da egunero.

Alkartearen lendakari dan Zubiri'tar Iñaki'k egingo dau aurkezpena egunero, eta azkenean Solozabal'dar Paulin'ek azalduko gaiari buruz bertsoak egongo dauz.

EUSKERAZALEAK

AURKEZPENA

LEGARRETA TAR ASIER

Aurtengo Euskal Asteari asiera emonez, Legarreta tar Asier'ek berba egingo dausku, eta bere itzaldiaren gaia "Abere-mundua" da.

Onen aurretik, baiña, egokitzen jotzen dot, bere nortasunari buruz jakingan-i batzuk emotea.

Legarreta'tar Asier Mungi'ko semea dogu, eta jatorriz, euskaldun utsa, umetarik amagandik euskerea xurgatu dauan orreitarikoa. Mungi'ko "Manufacturas Eléctricas" en diardu. Euskerearekiko maitasunak eraginda, erriko "Bertso-Eskolan", eta "Mungia Euskalduntzen" erakundeetan lan egiten dau, eta au dana gitxi bai'litzan, "ZER" gure aldizkarian idazten dau, baita erri-esaldiak be biltzen ditu.

Gaztea da Asier, eta erri-euskerearen aldeze porrokatua. Augaitik, nik uste, "Euskerazaleak" eta "Euskerazaintza" gure erakundeetan tartekoa da. Guk itxaropen andia ipiñi dogu beragan, aldiaren bidean euskal alorrean ospe andiko gizona izango dalakoan.

ABEREEN MUNDUA

SARRERA

Jaun-andreok:

Zeruko egaztiai, onnetako sugangillak, belardian lau oinka dabillen zaldikumeak, goizeko eguzkiari irikitzen zaion arrosa, gauza bat arri-garria, danak daukate berdin: bizia. Iñork ere ez daki, noski, nondik eta nola datorren bizi ori; diotenez, orain milloika urteak dirala, itxas zabal aundia izan omen-zan biziaren jaioterri. Itxas zabalari ordea, Goiko Jaunak eman zion izatea.

Iñori ez litzaioke burutaratuko ere, arrai bat illez jaztea, edo txoria ezkatatz, edo arkumea lumaz estaltzea. Guztiok ezagutzen ditugu zein abere diran, ille, ezkata, edo lumadunak. Baita ere, zeintzuk dabiltzan larru gorrian, igela bezala. Izan ere, igela esku-barrena bezain larru-gorri dala, danok ba'dakigu.

Orrela dakigu, kizkin batetik ertendako lenengo sorkariak, izate argalekoak zirala. Izate auek, ezur-gabeak edo "soin-berak", deitu zituzten. Gero azaldu ziran arraiak, mamorroak, ur-legortarrak, narraziak, ugaztunak. Ta azkenean, milloien bat urte oraindik ezkala, azaldu zan gure aintziñako gizona.

Mundu ontako abere txikienak, begi utsez ezin ditugu ikusi. Lenbirtunak, dira auek. Alderdi guztietan aurkitzen ditugu: lokatzean, urgeldietan, ibaietan. Udarako gauetan, itxasoa argitsu biurtzen dutenak, auetxek dira. Betidanik, abererik aundiena izan dan balearen janari, auetxek berak dira.

esango lizkiguke. Izan ere balea maltzur samara da. Ago ikaragarriaren bi aldetan dituen begitxuek gauza asko ikusi dute. Agian esango zigun: "Igerian dabillen urartetzat edo arraintzat artzen ninduten garaiak nun dira orain? Lenenlengo arrantzaleak ni arrapatzera onuntz etortzen ziranak: Bizkai'ko itxas-bazterretik irtendako euskaldunak eta espainiarrak izaten ziran. Nor itzuli leiken garai aietara. Geroagora, lan ortarako lagunak ere sortu zitzaizkien. Ikusgarria orduko bale-ontzia. Ontzi oialak zabaldu ta, Terranoba-alderuntz zijoan, ekaizteari gogor-egiñaz. Gabizainak, ontzi agaren gaiñetik, nere aizeztaritik ur-atsa irtezen ikusi orduko, deadar egiten eban: "Ortxadau pafaka" ta, bertan txalupak uretara botatzen ebazan. Ordu osoak nere atzetik ibiltzen ziran. Arpolariak trebeak izan arren, geienkoenean arkitzen neban zorigaitzetik irtetzeko bidea. Gaur, berriz, ontzi-sail osoa kañoiakin atzetik izaten dot. Aldika, radarrarekin begiztatzen nabe. Beste aldietan, ordea, itxasoz-itxaso, beribil egalariekin, nondik atzemango naben or dabilzkit. "Bale begiztatua, bale eskuratua". Egiatzko arraingintza dan ontzian bertan zatikatzen nabe. Ogei ta amar metroko arrain bat txikitzea ez da gauza utsa.

Berreun metro urperatuko naz, or beintzat ez nabe arrapatuko. Ordu erdi batez 4 m. kubo aize neure barruen gordetzen ba'dakit. Negua urbiltzen ari da ta itxas-belarrez bizkarra beterik daukot. Ipar-itxaso utzi bear dot eta giro epelagorantz jo. Bide egitean, ur-gaiñeko izkira txikiak jango dodaz. Nere bale-kume maitiari jaten emateko, izkira kopuru aundia bear dot. Nere esneak, egunero, 90 kg. koipe inguratzen deutso. Ori guztia, ago zabalka egonik, ez da irixten. Ta onela, itxasoan dan kumerik ederrena neuk dekot. Jaiotorduan 7 m. zan ta 2 Tm. pixatzen ebazan.

Atlantiko-itxasoan sartzen ausartzen banaz, an topo egingo dot izurde eta mazopagaz. Ekaizte-aurretik ur-azalean, aspergabe, jauzika ibiltzen diran arraintxoan irenele izaugarriak dira auek.

SABEL-SAKELDUNAK "MARSUPIALES"

Kanguru gorriak, gaua igaro zeban, mendi-goialdean, aitzaren babesean. Australiar baserritarrek kanguru uerrari, "zaarra" deitzen deutsoe. "Zaar" onek, etzuen lo aundirik egin. Zerbaitek adierazten omen eutson, eguna bukatu baño len, eizilariak arrapatuko ebela da. Ta orrela, bildurrez eta kezkaz beterik, aurrea artu nai izan dau. Bere eme-lagun ta kumeakin (au ederki ta epel-epel), iges egiten dau. Kanguru txiki pout ura ikustean, iñork ere etzuan esango, 0,02 m. baño geiago etzauala neurtzen jaiotegunean. Baña bi illabetez amaren esneak azi ta gogortu dau. Orain ez du kezka txikienik ere; Ikusi duelako "zaarrak" nola jokutzen dauen. Or dago, aldika, zutunik; ta orduan aurreko bi anka txikiak bular aurrean biltzen dauz. Beste aldika, berriz, buztan sendoaren gaiñean jarrita, atzeko ankekin tunpetako

galantak asten da banatzen ar "zaarra". Tasmania'ko otsoak ere orduan iges egin bear izaten du. Otso au basatxakur anker bat omen da.

Kanguruak, 5-10 m. jauzi-egiñaz, eukalitu basoan zear doa. Adar baten urkadura gaiñera igo-ta, ille uerdun koala amak, lore batzuek gozotzat ematen eutsozan bitartean bere umerari. Baso artan ba'ziran beste biztanle asko ere, erdi-izkutuan bizi ziranak. An bizi zan isats sendo atzilariduna duen "kuskusa", sudur ori-oria eta begi aundiak dauzkana. Baita, "kosu" maltzurra ere, eta beste sabel-sakeldun asko.

Baño sakean egoan kanguru txikiari etzioten axola aundirik ematen, Tasmania'ko deabru berberak ere. Lasaitu dira onezkero kanguru aundiak. Ta larre berrian jaten pozik ta gogo onagaz dabilzan bitartean, kanguru txikia, bide luzeaz nekatu-ta, lo gelditu da.

TXAKUR ETA KATUAK

Gure lagun zaar txakurrak, gitxienaz 7.000 urte ba'deuko. Itz-egitea ez, beste guztia ba'daki; ala ere, barruko poza edo illuna azaldu nai dauenean, zaunka, orroara edo auriaka asten da.

Nundik dator txakurra? Otso, txakal, edo basa-txakur-erengandik omen dator. Pizti eiztariak eta eskimaldarrak otsoagaz estal arazten dituzte elur-lera-txakurrak, iraupen geiagokoak eta indartsuagoak izan daitezen jaioko diran txakurrak.

Txakur-motak 300-dik gora omen dira: eize-txakurrak, yan-txakurrak, eta abar.

Antxiña erregeak txakurrakaz ibiltzen ziran orain, basurde eta azeri eizian. Gaurko egunean, txakur lasterkariak, batez ere, azeri eizarako balio dabe. Beste batzuek berriz, agiriko eizarako eskolatuak daude. Galgoak eizari iges-arazten deutso, eta laisteraldian il egiten dau. Auxe da txakur guztietan zauliena; orduko 59 km. iritxi izan ditu. Txakur guztietan aundiena, ala esaten dioten San Bernardo-txakurra omen da. Elur-ardean, Alpe mendietan, galduak, askotan salbatu izan dituen txakurra auxe.

"Kanitxe" txakurra benetan txalogarria da. Iru eginkizun, beintza^t egin izan ditu: asieratik, aateak arrapatzen ebazan. Gero Frantzia'ko erreboluzio-garaian, godozte-txakur biurtu zan. Orain, berriz, yan-txakur, au da, arokeri-txakur, ta aldika eizi-txakur biurtu dabe.

Luzaroan aipu andia izan eban erbi-txakur lerdenak. Gero guztien agotan zebilen txakur-mota ñañoa. Beso-larru barruan, aldika, izkututzen ebazan; margolari aipatuek pin-tatutako margo-oiaketan azaltzen diranez.

Ille latzeko "fox" txakurra, "txau-txau" txakurra, zezen-txakurra, "bassets" ta "boxers" txakurra biurtu jakuz yan-txakur edo arrandi-txakur.

Katua, bai ezin askatutako korapilloa dala. Korapillo aundia, alegia. Zazpi bizitza omen ditu ta. Egiptotarrak

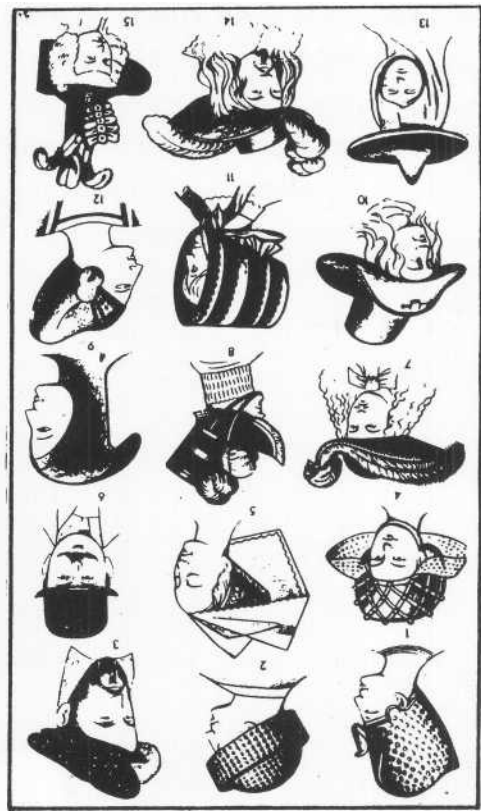
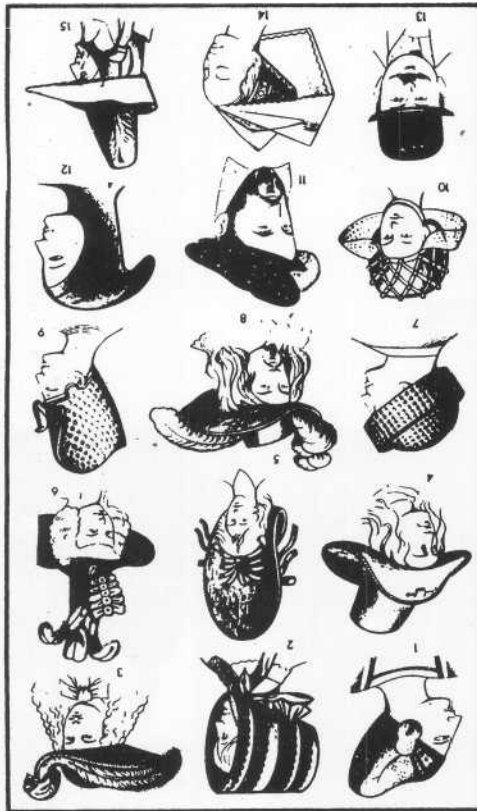
H'11wH dx

•znzrxnrp n.t.aa L urlauo t~zr.ury~T

Azalpena.- Ezkerrekoan 8 eta 13 desagertzen dira eskumakoan 5 eta 15 agertuten dira.

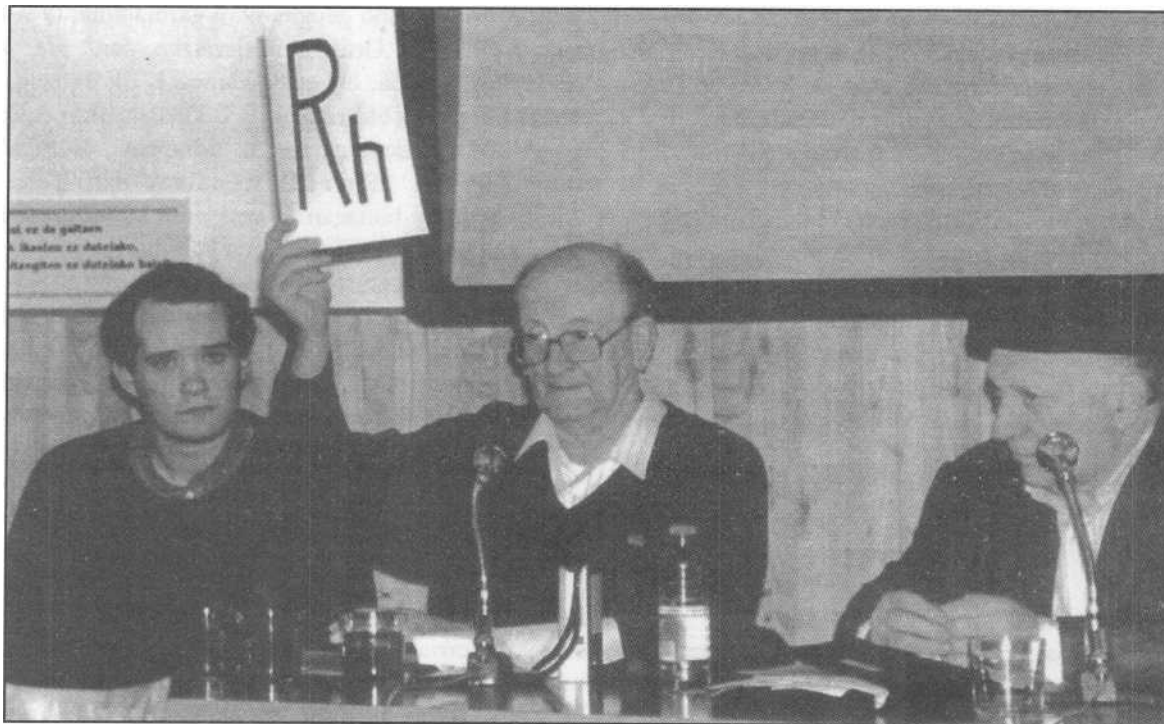
|wpm r~a rolrwnNsa nlrzOaq `zofrp Tq utpzagza jadrl urpinrj ola.ualzg

LLNLJ INHIIHV(1 NfIQIVNSfIH

N31SVN |

KONDAIRA

Ortik gora edo beera ugaritzen dijoa Ekialderuntz. Asia'n geienak, guztiak ez ba'dira, Rh dute; Afrika'n ere orren antzera. Ez gera, ba, ez Afrika'tik ez Asia'tik etorri; andik kutsatuta etorri izango giñan da. Emen bertan sortuak gera.

Geneeri buruz zer diozu?

– Luigi Cavalli Sforza, italiatar genovatarra, genetikako irakasle da Laterri Batuetako Ikastola Nagusi batean, eta onexek esaten duena auxe da: Euskaldunen geneetik atezratzen dan ondorenak dionez, eurak dira europa'ko erririk zaarrena.

Ez daukagu Histori-aurrera joan bearrik geure asaben aztarnak topatzeko; gaurko euskaldunen gorputzetan diraute aztarna oneik eta eurak dira gaur eguneko jakintsuen aztergai.

"Orain 30.000 urte, euskaldun guztiek zeuden Rh kutsaduratik aske ta libre; orain, guzti oiek %30'rera jetxi ba'dira ere... Baña, euren inguruko erriak %%15'an daude". Orrela eta geneak batera datoz.

– Baña, gene onek zer dira?

– Gorputzeko bizirik diraun zatirik txikenari zelula, soin-kizkin edo bizi-alea deritzen zaio. Zelula onek badu beste zizkin edo nukleo bat ere eta beronen barruan, zurubi baten antzeko

diran kromosomak daude, eta zurubi orren mailletan, geneak. Kromosoma edo gun-aril bakoitzeko 50.000 gene.

Gene bakoitzak, mezu bereizi baten bidez (mensaje codificado), proteina bat sortzeko apaindura edo ordenamentua du. Gure gorputzak izugarrizko lantegi baten antza du, eta geneek zuzentzen ditue miragarizko naaste eta zailtasun guztien kopurua. Gene oietan daude (Sforza jaunak dionez) munduko giza-talde bakoitzaren historia.

Eta, berez, ez dira sekulan aldatzen.

Don Joxe Miel'ek susmoa artu eta bere ondorengo jakintsuek sumo on egiztatu: Euskalduna Cro-Magnon'eko gizakiaren ondorena da.

ARRINDA'TAR ANES

